

**Черванчук Вікторія Валеріївна,**

аспірант кафедри кримінального процесу  
Національної академії внутрішніх справ

## **ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ОСІБ, ЯКІ ДАЮТЬ ПОЯСНЕННЯ В КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ**

16 листопада 2017 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування» [1]. Однією із новел цього закону стало введення нового учасника кримінального провадження – іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування.

Частина 1 ст. 3 КПК України була доповнена пунктом 16-1, в якому вказується, що інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, – це особа, стосовно якої (в тому числі щодо її майна) здійснюються процесуальні дії, визначені КПК України.

Також п. 25 ч. 1 ст. 3, ч. 6 ст. 28, ч. 1 ст. 303 та ч. 1 ст. 308 КПК України було доповнено положеннями щодо участі у кримінальному провадженні нового учасника – іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування.

Як вказується, ці зміни є вагомим внеском у національне кримінальне процесуальне законодавство, адже з моменту набрання Законом чинності, якщо стосовно особи або її майна було проведено бодай одну процесуальну дію, тобто дію, передбачену КПК України, і це дає підстави вважати, що цим були обмежені її права чи законні інтереси, вона автоматично є учасником кримінального провадження [2].

Однак, на наш погляд, положення кримінального процесуального закону стосовно цього учасника кримінального провадження ще потребують системного узгодження та подальшого удосконалення, зважаючи, зокрема, на те, що, якщо відповідно до п. 16-1 ч. 1 ст. 3 КПК України інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, – це особа, стосовно якої (в тому числі щодо її майна) здійснюються процесуальні дії, визначені КПК України, то виникають запитання: чи будь-яка особа, відносно якої здійснюються процесуальні дії, визначені КПК України, є іншою особою, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування? У чому основна відмінність цього учасника кримінального провадження від іншого учасника – третьої особи,

щодо майна якої вирішується питання про арешт (п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК України) і т.п.?

Окрім того, невизначеність кримінального процесуального закону щодо правового статусу іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, на фоні лише визначення її поняття, створює умови для віднесення до числа таких учасників доволі невизначеного кола осіб із невизначеними правами та обов'язками.

Так, наприклад, Л. Ю. Слухай та Л. А. Чиж вважають, що до таких осіб можуть відноситися: статисти під час пред'явлення особи для впізнання; особи, щодо яких здійснюється досудове розслідування, проте про підозру їм ще не повідомлено; особи, в яких проводиться обшук; інші особи, які беруть участь в кримінальному провадженні [3]. Серед останніх можна вказати, зокрема осіб, які дають пояснення у кримінальному провадженні (ч. 8 ст. 95 КПК України).

Відповідно до чинної на цей момент редакції ч. 8 ст. 95 КПК України сторони кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, мають право отримувати від учасників кримінального провадження та інших осіб за їх згодою пояснення, які не є джерелом доказів.

Однак, вже з 1 січня 2020 року відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22 листопада 2018 року пояснення учасників кримінального провадження та інших осіб матимуть доказове значення у випадках, передбачених КПК України (ч. 8 ст. 95 КПК України у новій редакції), зокрема у кримінальному провадженні про кримінальні проступки, а також за ухвалою слідчого судді, постановленою за клопотанням прокурора, – у кримінальному провадженні щодо злочину (ст. 298-1 КПК України) [4].

При цьому, як вказує Д. С. Васильков, незавершеним питанням реформування кримінального процесуального законодавства України залишається використання у ньому пояснення не тільки як невизначеного терміна, а і як невизначеної за своїм змістом процесуальної дії, внаслідок чого пояснення трактується і як дія, направлена на отримання інформації, що позбавлена процесуальної форми, і як документ, що може набувати доказового значення, і як суто інформацію, що може мати значення для кримінального провадження [5, с. 59].

У зв'язку із вищевказаним, питання належного унормування процесуального статусу особи, яка дає пояснення в кримінальному провадженні, набувають особливого значення.

Вважаючи за необхідне конкретизувати перелік прав та обов'язків інших осіб, права чи законні інтереси яких обмежуються під

час досудового розслідування, Л. Ю. Слухай та Л. А. Чиж вбачають два шляхи вирішення цього питання, зокрема: 1) ухвалення роз'яснення Верховним Судом щодо прав та обов'язків інших осіб, права чи законні інтереси яких обмежуються під час досудового розслідування; 2) доповнення КПК України статтею із зазначенням вичерпного переліку прав та обов'язків інших осіб, права чи законні інтереси яких обмежуються під час досудового розслідування, а також передбачення відповідальності за їх порушення. За аналогією зі статтями 56, 57 КПК України автори пропонують передбачити такі права іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування: 1) бути повідомленим про свої права та обов'язки; 2) заявляти відводи та клопотання; 3) за наявності відповідних підстав – на забезпечення безпеки щодо себе, близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та житла; 4) давати пояснення, показання або відмовитися їх давати; 5) оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді, суду; 6) мати представника та в будь-який момент кримінального провадження відмовитися від його послуг; 7) давати пояснення, показання рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє, безоплатно за рахунок держави користуватися послугами перекладача в разі, якщо він не володіє державною мовою чи мовою, якою ведеться кримінальне провадження; 8) знайомитися з матеріалами, які безпосередньо стосуються слідчих дій, які проводяться стосовно зазначених осіб; 9) застосовувати технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь, відповідно до вимог чинного законодавства; 10) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення; 11) користуватися іншими процесуальними правами, а також такі обов'язки: 1) не перешкоджати встановленню обставин вчинення кримінального правопорушення; 2) не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю у кримінальному провадженні і які становлять охоронювану законом таємницю [3].

За своїм змістом отримання пояснень від осіб представляє собою отримання відомостей, відображених у пам'яті людей, і подальше їх закріплення у письмовому документі, а значить воно є суміжним до такої слідчої (розшукової) дії, як допит. Відмінності між ними мають скоріше формально-юридичний характер і обумовлені більше особливостями нормативної регламентації, а не безпосереднім змістом.

Зважаючи на те, що з моменту набуття чинності вищевказаним Законом України пояснення учасників кримінального провадження та інших осіб матимуть доказове значення у випадках, передбачених КПК України [4], процесуальний статус осіб, які дають пояснення у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки, на наш

погляд, має бути аналогічним до процесуального статусу свідка у кримінальному провадженні з урахуванням особливостей провадження, встановлених главою 25 КПК України.

### **Список використаних джерел**

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування : Закон України від 16 листоп. 2017 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2213-19>.

2. Іванець А. Довгоочікувані зміни до КПК // Взгляд юриста: юридический блог компании Jurimex [сайт]. URL: <http://jurblog.com.ua/2017/11/dovgoochikuvani-zmini-do-kpk/>.

3. Слухай Л. Ю., Чиж Л. А. Правовий статус іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування. URL: [http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10630/17\\_%D0%A1%D0%BB%D1%83%D1%85%D0%B0%D0%B9%2C%20%D0%A7%D0%B8%D0%B6\\_356-359.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10630/17_%D0%A1%D0%BB%D1%83%D1%85%D0%B0%D0%B9%2C%20%D0%A7%D0%B8%D0%B6_356-359.pdf?sequence=1&isAllowed=y).

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22.11.2018 № 2617-VIII. *Голос України*. URL: <http://www.golos.com.ua/article/316343>.

5. Васильков Д. С. Актуальні проблеми пояснення у кримінальному процесі України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2016. Вип. 2. Т. 3. С. 59–63.

### ***Швець Андрій Володимирович,***

аспірант кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ

## **ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ Ч. 1 СТ. 321 КК УКРАЇНИ, У ФОРМІ ДІЗНАННЯ**

Кримінальним проступком є передбачене КК України діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі [1].

Розслідування кримінального правопорушення за ч. 1 ст. 321 КК України здійснюється у формі дізнання. Суб'єктами уповноваженими